

Rauf Tunçay hocası Süheyl Ünver ile birlikte
Osman Hamdi Beyin kabrinde (27 Mayıs 1964).
Atatürk Kitaplığı. Müteferrik Evrak no: 17709.

FOTOĞRAF: HASAN ALI GÖKSÖY

M

EDRESETÜ'L-Hattatin'de tezhip ve ebru tahsili yapan Ord.Prof.Dr. Ahmet Süheyl Ünver (1898-1986) Türk süslemesi, minyatür sanatı konusunda kitaplar, makaleler yazmış ve Topkapı Sarayı Nakkaşhanesi ve İstanbul Üniversitesi Tıp Tarihi Enstitüsü Türk Tezyinatı Seminerinde çok sayıda öğrenci yetiştirmiştir.

Ünver, 1958 yılında (50 yaşında) İstanbul Üniversitesinde kadrolu öğretim üyesi olarak çalışırken akademik çalışmalar yapmak üzere Amerika'da Columbia Üniversitesine misafir profesör olarak kabul edilir. Rauf Tunçay'a yazdığı 23.10.1958 tarihli mektubunda Amerika'ya gidişini şöyle izah eder: *"Bir defa beni Columbia Üniversitesi'ne ziyaretçi âlim olarak kabul ettiler... İşte benim bu unvanım üniversite ve müze ve kütüphanelerde çok işime yarayacak. Nitekim faydalarını görmeğe başladım."*

Ünver, Amerika'ya giderken Tıp Tarihi Enstitüsü atölyesini 36 yaşında olan Rauf Tunçay ve Azade Akar gibi tecrübeli asistanlarına emanet etmiştir. Rauf Tunçay bu dönemde tezyinat çalışmaları, sergi ve etkinlikleri düzenleyip yürütme sorumluluğunu yüklenmiştir.

Rauf Tunçay (1922-1989), Süheyl Ünver'in idealist düşüncelerle kurup yürüttüğü Topkapı Sarayı Nakkaşhanesinde yetişmiştir. Ömrü boyunca Ünver'in yanında yer almış ve onu desteklemiştir. Beraber geziler, rölöve ve tezyinat çalışmaları yapmışlar, yazılar kaleme almışlardır.

Süheyl Ünver'in kızı Gülbün Mesara, Ünver Hocanın o dönemdeki ruh halini şöyle aktarır: *"Ünver'in Birleşik Amerika günlerine gelince; orada edindiği geniş çevre, yoğun sayılacak meşguliyetleri ve refakatindeki biz ailesine rağmen intibak edemediği gurbet hayatını, 'Cehennemname' adını verdiği defterleri ile ifade etmekteydi."* Ünver ayrıca *"Amerika'yı cehenneme benzetmiyorum. Ben burada cennet içindeki cehennemde bir tetkik yapıyorum. İşte bunlar benim*

Rauf Tunçay Arşivindeki belgeler ışığında SÜHEYL ÜNVER'İN AMERİKAN KÜTÜPHANELERİ DENEYİMİ

LOKMAN COŞKUN

sizlere getireceğim yeniliklerdir. Hele kendi zaviyemden sanat görüşlerim daha mühim.” diyerek orada gördüklerini pozitif yönden değerlendirdiğini söyler.²

Amerika'ya giden Ünver'i samimi dertleşme ve yazışmalar ile dolu mektuplarıyla en çok destekleyenlerden biri Rauf Tunçay'dır. Tunçay ve Ünver'in önceleri hoca-öğrenci, sonra hoca-asistan ve nihayetinde de iki dost ve yoldaş olarak evrilecek birlikteliklerini sağlamlaştıran en önemli bağlardan biri de, o dönem Ünver'le birlikte olan Gülbün Mesara'nın aktardığı gibi, birbirlerine yazdıkları mektuplardır: “Bu dönemlerde Rauf Bey ve İstanbul'daki diğer dostlarından iştiyakla beklediği mektupları alma sevincinin, Onun memleket hasretini gideren yegane tesellisi olduğunun da yakın şahitleriydik.”³

Ünver, New York'tan Tunçay'a gönderdiği 3.12.1958 tarihli mektupta şöyle der: “Amerika'ya dediğin gibi hem alıştım, hem değil. Zira aradıklarımı buldukça sevinir yorum fakat burası benim kalacağım bir yer değil. Ben Amerikan hâleti ruhiyesini iyi anladım. Gelince anlatacağım. Allah Amerika'ya Amerikalılara, Türkiye'yi bizlere bağışlasın. Düşmanlarımız da asla felâh bulmasın.”

Ünver'in faaliyetlerine dair yazdıkları, aslında öğrencileri için birer ders notu niteliğine bürünecek, kurduğu sistem, çalışkanlığı, sebatı, araştırma aşkı ile herkese örnek olacaktır. Rauf Bey, onu model alarak ve tavsiyelerine uyarak kendisine iyi bir arşiv oluşturmuştur. Rauf Tunçay Arşivinde bulunan mektuplar bize ikilinin ilişkilerini anlattığı gibi arka planda Amerika'daki sosyal hayat, akademik hayat, mimari vs hakkında birçok önemli ve ilginç bilgiler vermektedir.⁴

ÜNVER VE 'KİTAP CENNET'LERİ KÜTÜPHANELER

‘Kitap’ ve ‘kütüphane’ kelimeleri Ünver'in Rauf Bey'e yazdığı neredeyse her mektubunda sıklıkla geçer.

Başbakanlık Osmanlı Arşivinde tecrübeli bir arşivist olan Rauf Bey, Ünver'in ortaya koyduğu Türk tezyinatı rönesansı teorisinin temel kaynaklarından biri olan kütüphanelerin önemiyle ilgili şunları yazmıştı: “Medeniyetimizin bölünmez bir parçası olan ‘Türk Süsleme Sanatları’ hakkın-da, sağlam kanaatlere varabilmek için takip edilecek yolun kütüphane, müze ve arşivlerimizden geçtiği hakikati bu konu ile uğraşan-ların malumudur.”⁵

Kitap okumayı seven bir akademisyen ve yazar olarak Ünver, bilginin kaynağı olarak kitabın kendisine de tutkun bir sanatçıdır; türlü süslemeler, hat çalışmaları, minyatür, çiçekler, cetveller, tezhipler, ciltlerdeki şemşeler, altın kakma işleri...

Ünver ve ekibi kütüphanelerimizin çok zengin eserler barındırdığını, keşfedilmemiş kaynakların varlığını biliyordu: “Yurdumuzdaki eserler bunların yüksek birer misalidir. Kütüphanelerimiz Türkün en ince zevklerine makes olan süslü ve resimli eserlerle zenginleşmiştir.”⁶ Bu ruh ve gayretle hummalı bir seferberlik başlatmışlar; özellikle İstanbul'daki arşiv, müze ve kütüphaneleri dolaşarak sistematik envanter fişleri ve kataloglarla ciddi bir arşiv, desen kütüphanesi oluşturmuşlardı. Rauf Bey'in kişisel arşivi Süleymaniye, Topkapı Sarayı, Nuruosmaniye, Fatih, Ayasofya, İstanbul Üniversitesi, Selimiye ve Kütahya Vahit Paşa Kütüphaneleri ve daha nicelerinden toplanan şemse, hat, stilize çiçek örnekleri ile doludur.

Ünver, ülkemiz dışında bulunan hat ve minyatürlerin de toplanarak resimli Türk tarihinin oluşturulması amacıyla Paris Millî Kütüphanesinde, Avusturya Viyana'da, Vatikan'da ve Hollanda Leiden'deki kütüphanelerde yazma eserleri inceleyip Türk eserlerini tespit etmiştir.

'KENDİNE DÖNMESİ' İÇİN BİR FIRSAT

Ünver, Amerika'da kendine Tıp

Fakültesindeki rutin görevlerinden ve çok sevip özlediği Enstitüdeki öğrencilerinden uzak akademik bir çalışma ortamı oluşturmuştur. 30 Nisan 1959 tarihli mektubunda Rauf Bey'e çok mütevazı bir öz muhasebe yapmıştır: “15 ay sürececek Amerikan hayatımda 15 sene müddet de oturabilirsem, göreceklerimi gördüm sayılamam ammâ çok istifade ettim. Kendime dönmem bir egoistlik değil noksanlarımı kendi bünyemiz çevresinde tamamlamak. Zira çok noksan taraflarım varmış. Beni avdetde daha sessiz, daha verimli çalışıyor görürsen şaşma. Benim gözümün ve kulağımın süzgeçlerinden her şeyi geçirmedim. Buna emin olun. Fakat muazzam bir ufuk genişliği içindeyim.”

Orada kütüphanelerin huzurlu, temiz, düzenli ortamı ve donanımlı olmaları onu etkiler: “Müzeler de bizde olduğu gibi teşhir için değil, terbiye ve eğitim için açılmış. Lokantalar çeşitli sınıfta, çocuk ve hususî kütüphaneleri temiz ve hürrem ve çeşitli hazır yemek satan lokantaları var. Hizmeti sen yapıyorsun. Salonlara fotoğrafla girer ve istediğin resimleri ve eşyanın örneklerini alırsın. Sonra kulaklıklarla izahat veren aletler var. Neler neler yok ki. Sonra müzelerde teşhirde olmayan eşyayı benim şimdiki san'atımla”⁷ “...zemin katında matbaasının yanında. Bu bir kütüphanenin matbaası. Maarif Matbaasının yarısı... Malzemesi ondan bol. Mücellidleri ve her şey var. 5-6 pedalı var. Karton ve etiketleri ve ufak davetiyeleri bastırıyor. Değil kütüphanelerin, her ufak bir müessesenin bile matbaası

Soldan sağa: Rauf Tunçay, Bekir Pekten, Süheyl Ünver, Necmeddin Okyay ve Uğur Derman. Kadıköy, 19 Mart 1961. Rauf Tunçay Arşivi.

var.”⁸

Kütüphanelerde arşivin ve envanterin çeşitliliğini ve kültür öğelerine önem verildiğini belirtir: “Şu Amerika kütüphanelerinin zenginliği, yalnız kitap değil, gazetelerin kesik makalelerinden bu resimlere kadar yer verilmesi... Bunları da kitaplar gibi tek tek sayıyorlar. Ben bir şey atmayarak ve boyuna toplayarak bir arşiv kurdum. Sizler de Amerika’da olduğu gibi bir arşiv kurun. Burada da tasnif olunmamış şeyler çok. Amma durmadan çalışıyorlar. Sizler de bir şey atmayın ve toplayıp kutular içinde tasnif edin.”⁹ “Amerika’da şehir şehir dolaşarak Türk eserlerini aramak için seneler lâzım... Ben iki şehirde bulduklarımı başa çıkamadım. Hayretler içindeyim.”¹⁰

“Filadelfiya’da Şark ve Türk yazmaları notlarım. Tam yüz [100] tezhipli ve elyazması Arapça, Türkçe ve Farsça eser gördüm. Bunların beşte biri bizim. İşte bizimkilerden aldığım notlar 40 sahife tuttu. Şimdi on sekiz kadarını itina ile yazıyorum. Neler yok neler... Artık benden defter sıra numerosunu sormayın. 12’yi çoktan geçti. Sayısını kaçırdım; sen şimdilik 15 de. Fakat çok üstünde. Bir dânesi Filadelfiya’da Türk eserleri.”¹¹

Orada kendisinin değerini anladıklarını, bunun yanında onlardan yeni şeyler de öğrendiğini aktarır: “Şimdi oradaki mütehassıslar bunların değerlerini öğrendiler. Etrafımda pervane gibi dolaşıyorlar. Hele ora mücellidi peşimde. Fakat Amerikalılar bana bu kâfi diye yeni bir şey öğretmek istemiyorlar. Ben ise o kadar mühim bir yapıdırma usûlü öğrendim. Gelince göstereceğim. Ammâ o malzeme hususî ve dışarıda satılmıyor. Zira

Amerika kâğıt fabrikaları o kartonları bilhassa koleksiyonlar için hazırlıyor.”

Ünver, müzelerde ve kütüphanelerde eserlerin özenli bir şekilde sunulduğunu görmüştür. Tunçay’a bütün bunların kendisine ilham verdiğini ve Türkiye’ye dönünce daha çok çalışacağını söyler: “Çok ilhamlar geldi... Burası ilham memleketi, neler buluyorum ve bulduklarım bana neler, ne ilhamlar veriyor, şaşarsın.”¹² “Amerikada Türkü ve onun sanatını tanıtmak neyle ve nasıl olur, faydası nedir daha anlayamadım... O gün Prof. Gabrielin¹³ dediği gibi ben Türkiyede lazımım. İşim bitince dönmek zaten Amerika-perest değildim. Gelince orada ne yapacağımı daha iyi anlıyorum. Çalışmayı daha artırmak. Aslında bizim oradaki çalışma ruh ve... burada yok.”¹⁴

FREE LIBRARY, BUTLER LIBRARY, PUBLIC LIBRARY, MORGAN LIBRARY...

Ünver, New York’ta Columbia Üniversitesi’ne bağlı Butler Library ve Public Library’de çalışmıştır. Amerika’da Princeton Üniversitesi Kütüphanesi ve Morgan Kütüphanesinde¹⁵ iki Sevakıb-i Menakıb tercümesi gördüğünü söyler. Morgan’daki resimli yazmayı oraya defalarca giderek tetkik eder, bu nüsha ile Topkapı Sarayı Kütüphanesindeki resimli nüshayı karşılaştırır.¹⁶

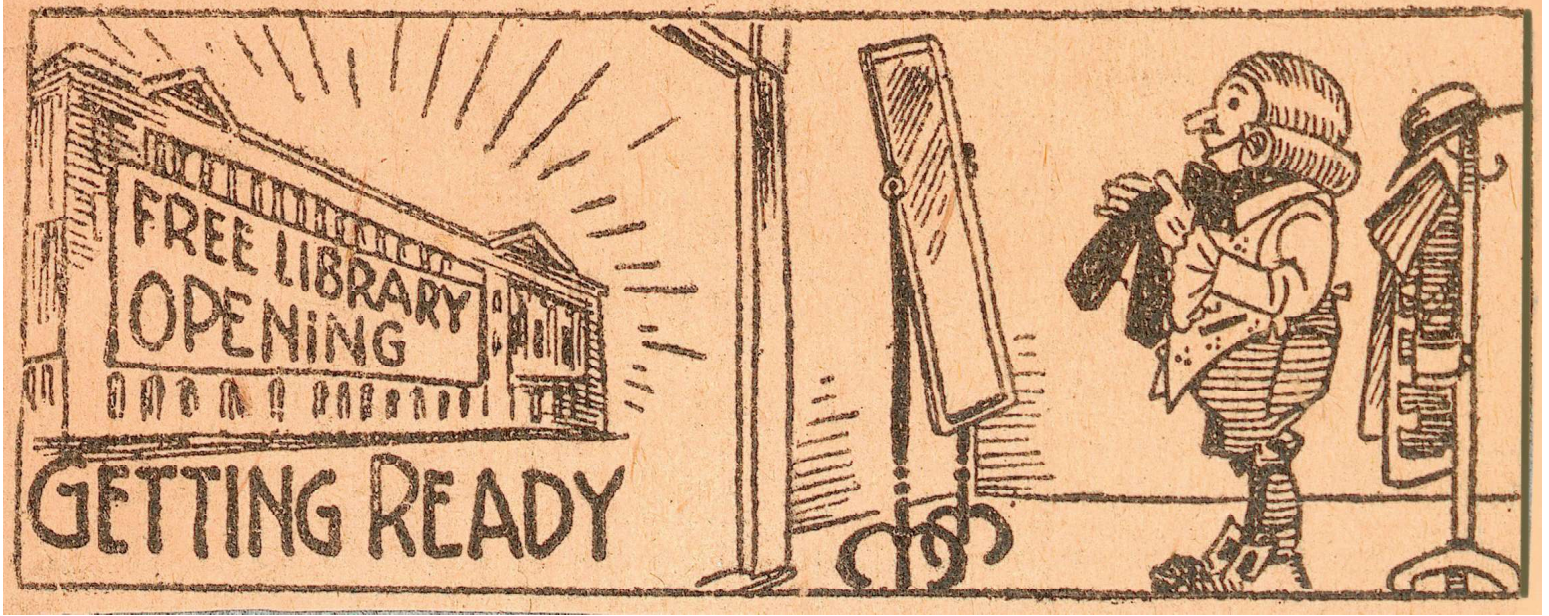
Buralarda ilginç şekilde güncel kitaplar ve hiç beklemediği önemli eserlerle karşılaşır. Bu eserleri Amerika’da gördüğüne hem sevinir, hem de üzülür: “Benim aradığım Galata Mevlevihânesi min-yatürü burada çıkmasın mı, aklımı çok şükür

oynatmadım. Hem üzüntü ve hem sevinç bir arada.” “Dün [Hamlin] Koleji Kütüphanesinde şair Abdülhak Hâmid pederi Hekimbaşı Hayrullah Efendi’nin bir tıp kitabını buldum. Tercüme ve yazma fakat el-A...’ya ait. Notlar aldım. Memnunum. Hiç ummadığın yerden bir şey çıkıyor... tekaüt olup köyüne dönerken bir hatıra olarak boğçasına koymuş olsa gerek.”¹⁷ “Gündüzü hep Public Library’de çalıştım. Bize ait neler neler buldum. Şaşarsın. Kütüphanenin yazmaları arasında 39 eser gördükten sonra yoruldum. Resimler dairesine indim ve orada meşgûl oldum. Şunu söyleyeyim ki bize de arşivimizde, yani sizde mevcut resimleri varsa tasnif edip bir kısım ilâve etmelisiniz”¹⁸

Sayar, Ünver’in New York Public Library’de Kasımpaşa Mevlevihanesi Şeyhi Abdi Dede taliki ile kaleme alınmış Firdevsi Şehnamesi ve Princeton Üniversitesi’ndeki yazmaların içinde de Kuşadalı İbrahim Efendiye ait üç mektup gördüğünü aktarır.¹⁹

“Arada Princeton Üniversitesi Kütüphanesine gidiyorum. Bulduğum malzeme sonsuz ve İstanbul’da görmek imkânı yok.”²⁰ “Columbia Üniversitesi’nde birkaç Türk cildi de bulunan kitap ciltleri sergisini gezdim...Birisi En’âm-ı Şerîf. İmzasını alarak dolan defterime geçirdim. Diğeri İran Kur’ân-ı Kerîm’i ammâ cildi İstanbul’da geçmiş. XVII. Asır. Diğeri de Ali eş-Şükrî Kur’ân-ı Kerîm’i...” “Aziz dostum burası anlatılamaz Newyork öyle yazmakla tarif edilemez yalnız bir otelde kaldığımız Colombia Üniversitesini anlatayım. Bir defa bizde öyle geniş ve büyük binalar yok yeni laleli binası 20 de bir parçasına misal verelim. Kütüphanesi müteaddid.”²¹ “Burada R.HA Bibliotech’te çok yaptırmak, tekrarlar ile çok esaslı öğretimde mühim adımlar atmışlar. Meselâ birisi bir kelimeyi söyleyemiyor, on defa tekrar ettiriyorlar. Senede bir bu yaprağı beceremeyenlere on defa öğretirsiniz...”

Columbia Üniversitesinde Butler Library’de çalışır: “Columbia’da benim 50+39=89 eserimin de fişlerini gördüm. Orada çalışan kız, sizsiniz diye şaşırıldı. Velhasıl burası tarife sığmaz bir âlem. Anlatılamaz. Hele teşkilât şâyân-ı hayret derecede vüs’at-

li.”²² “Bir defa bir ayda 600’e yakın yazma Türkçe, Arapça ve Farsça kitabı Columbia Üniversitesi banliyö kütüphanesinde görerek fişlerini hazırladım. Şimdi mütebâkî 150 kitabın da fişlerini tashih edeceğim. O da bu hafta bitecek diye...”²³

Ünver, 5 ay sonra Philadelphia’ya taşındığında West Oak Lane semtindeki halk kütüphanesinin²⁴ müdavimi olur. Bunu 6 Mart 1959 tarihli mektubunda Tunçay’a şöyle anlatır: “Bu satırları bilsen bizim mahallede Free Library şubesi kitap cennetinde yazdım. Burası evim gibi. Şadırvandan su sırtıtları görme, defterime kadar giriyor. Ne müdhîş. Haftada üç gün akşamları buraya yine geliyorum. Buradaki dostlar hep İngilizce ve kitap olmuşlar.. Rauf, bugün Free Library’de yani benim burada açılan serginin yerinde dört dâne Levnî bulduğum kanaatindeyim. Birisi beğenmediğimiz bir albümünün 30 ve 34. parçaları olan Mevlevîler ve bir harem bağçesi resmidir. Dün öbür teki karşıma koydular. Renklerini tesbit ettim. Bugün de 4 ve üçünü tesbit ettiklerim üzerinden bitirdim. Bu ayı saymazsam tam iki ay sonraki haftalardan birinde görürsün.”

Ünver gezdiği yerlerde oradaki sosyal hayatı yansıtan magazin, yerel gazete, takvim gibi basılı materyali inceler, kupürler, broşürler, posterler ve tarifeler biriktirir ve bunlardan defterler oluştururdu. Philadelphia’dan Rauf Beye gönderdiği 24 Şubat 1959 tarihli mektupta şöyle der: “Lâkin ben boş durur muyum? ...Aşağıya —müze, kütüphane, hastahane ve laboratuvarlar; şimdi bunlar da zammoldu— inmezsem 2-3 saat buradayım. Resimli ve

resimsiz en yeni İngilizce bilhassa vulgarize eserleri takip ediyor ve tahmin edemeyeceğin derecede faydalı notlar alıyorum. Onları defter yapacağım. Zira piyasada defter kalmadı. Onları notlar hâlinde getireceğim... Şimdi Free Library’ye yine buradaki kitap tezyinatı sergim[in] tertibi için gidiyorum.”

Ünver’in bu kütüphaneler haricinde College of Physicians Library, Washington’daki Library of Congress, Boston’daki Harvard Üniversitesi kütüphanelerinde de incelemeler yaptığını biliyoruz.²⁵

MENBA OLARAK AMERİKAN KÜTÜPHANELERİ

“...bu şehirde mesaimi Amerikan psikolojisi, yeni tıbbî terakkîler, kütüphane ve menbalar, çok müsbet netice veren araştırmalar üzerinde teksif ettim.”

Ünver, yukarıda anılan kütüphanelerde bulunan Türk süslemelerini, Türk tıp tarihi hakkındaki eserleri, şark yazmalarını, Türk-İslam eserlerini tespit etmiş, bu kitapların ciltlerinin ve süslemelerin rölövelerini çıkarmış, bazılarını ise boyamıştır: “Bunların hepsinin resimlerini aldırıyorum. Birkaçını boyayacağım.”²⁶

Kitaplarda resimleri ve yazıları olan Türk nakkaşlarının hattatlarının imzalarını toplar: “New York’ta Türk 21’leri bahsinde san’atkârlarımızın adedi 130’u buldu”,²⁷ “Rauf Bey New York ve Filadelfiya’da bulduğum Türk eserlerinde Türk san’atkârların imzaları iki yüze yaklaştı. Hele o notlar. Hayret.”²⁸

Ünver, Butler Kütüphanesinde yaptı-

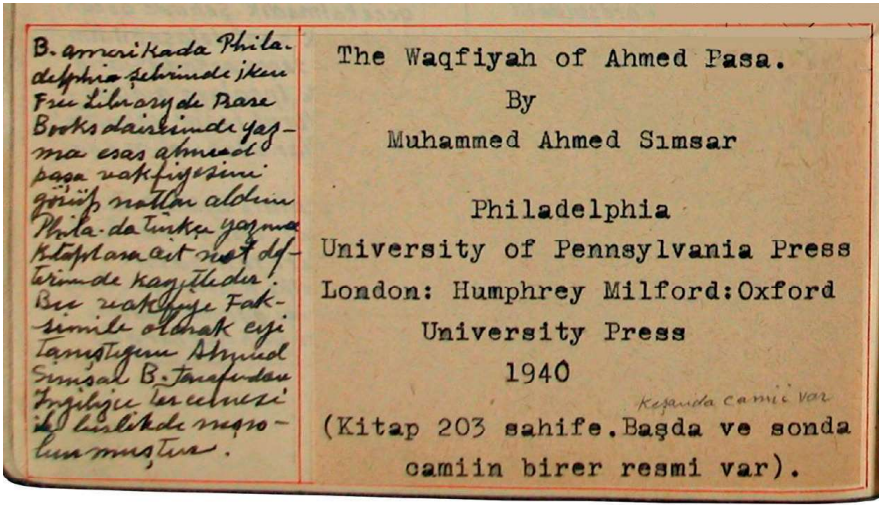
ğı çalışmaları bir rapor halinde yayınlıyor;²⁹ Columbia Üniversitesi Türkoloji Enstitüsünden arkadaşı Macar Halasi Kun ile fikir alışverişinde bulunur ve Smith/Plimpton Koleksiyonunda bulunan 440 yazma eser için kart kataloğu hazırlar. Amerika’da bu anlamda müze ve kütüphane koleksiyonlarında 100.000 kadar elyazması ve basılı kitap olduğunu tahmin ettiğini söyler.

KÜTÜPHANELERDE GÜNLÜK MESAI

Ünver, kütüphanelere düzenli olarak giderek, uzun saatler boyunca okuyarak, kitap karıştırarak çalışıyor; bulduğu malzeme hakkında, kitabın müellifi ve kimin hattıyla yazıldığı, iş veya desenin tarzı, işçilik kalitesinin tespitinden oluşan notlar alıyordu. Aynı zamanda rölöve olarak, vakti kısıtlı ise krokiler çizerek bulduklarını kağıda aktarıyor, sonra, bir isim verdiği defterine temize geçiriyor, böylece yeni aforizmalar ve monografiler oluşuyordu.³⁰

Bir mektubunda, Rauf Beye araştırmalarına yoğunlaştığını anlatır: “...yine kütüphanelerin birisine Türk yazma garîblerini aramağa çıkacağım. Bu araştırmalarımla çok şeyler bulduğuma emin olun. Bunları defterlerime geçiriyorum.”³¹ “Bu günlerde tasavvur edemeyeceğin derecede çok meşgûldüm. Hatta ne kadar yorulduğumu tasavvur edebilirsin.”³² “Bir günlük mesainin de bir haftada defterlerime geçirmesi var.”³³

Kütüphane ve müzelerin memur ve yöneticileriyle ahbab olarak, Columbia Üniversitesindeki misafir akademisyen

Ünver'in Amerika'da hazırladığı kütüphane envanter fişlerden biri, yanında da el yazısı not: "B. Amerika'da Philadelphia şehrinde iken Free Library'de Rare Books dairesinde yazma esas Ahmed Paşa vakfiyesini görüp notlar aldım. Philadelphia'da Türkçe yazma kitaplara ait not defterimde kayıtlıdır..."
SYEK, Süheyl Ünver Araştırma Merkezi, "Edirne" isimli defter, Demirbaş no: 00749, s. 75.

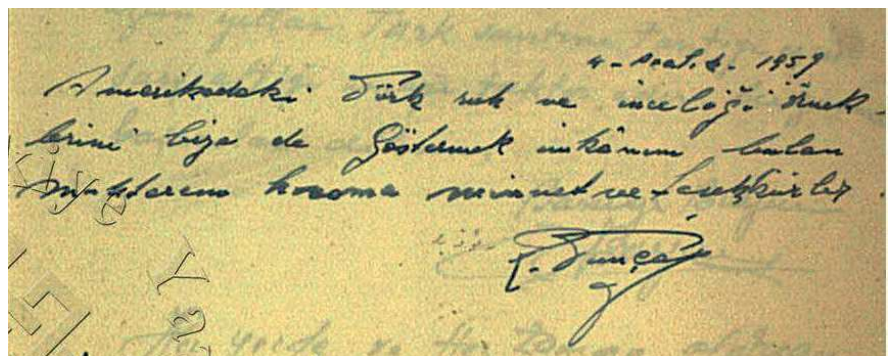
Ünver'in Amerika'da yaptığı çalışmalarını -1959 tarihli defterinde- anlattığı bir not ve orada çizdiği nefis bir buket.
"Colombiya University'de Butler Library'de IX 654 de N.X893.7K84 I14 de Kayıtlı İstanbul iş Kur'an-ı Kerim kabında zillbahar tarzında bir buket. Renklerini ben koydum. Burada Visiting Scholar olduğumdan kitap depolarında çalışarak bunları bulmaktayım."
SYEK, Süheyl Ünver Araştırma Merkezi, "New York" isimli defter, Demirbaş no: 00757

Ünver, New York'ta tuttuğu defterine Rauf Tunçay'dan aldığı mektuptaki cümlelerden birini şöyle aktarır: "Rauf Tunçay'ımın 22 XII 1958 tarihli mektubundan:

"Saat 19.45. ... Biraz evvel orta dalga üzerinden Amerika'nın Sesi radyosu sizin sesinizi nakletti. Pek rahat duyuluyordu. Spikerin sorduğu sualler ve sizin cevaplarınızı çok iyi işittik. Henüz bir aydan beri Amerika'da bulunduğunuzu, müze ve kütüphanelerini sondaj mahiyetinde şöyle bir dolaştığınızı, oradaki çalışma programınızı Amerika'daki ilk intibalarınızı anlatıyordunuz..."

SYEK, Süheyl Ünver Araştırma Merkezi, "New York" isimli defter, Demirbaş no: 00757

Amerika'da Türk Eserleri Sergisi defterinden detay
SYEK, Süheyl Ünver Araştırma Merkezi, "Sergi" isimli defter, Demirbaş no: 00058, s. 4

1900'lerin başında 1,2 milyon kitap koleksiyonu olan Princeton Üniversitesi Kütüphanesi, kartpostal.

Columbia Üniversitesi Butler Kütüphanesi, New York, kartpostal.

unvanının da yardımıyla aradığı şeyi bulması kolaylaşmış, depo ve arşivlerde tahmin edilemeyen yerlerden malzeme bulup gün ışığına çıkarma imkanı elde etmiştir: “Hem de bulmak kolay olmuyor. Oda oda soracaksın. Bir oda yanındakini bilmiyor.”³⁴ “Buranın idarecileriyle dost olduk. Hele bir Hazai Kun var ben ondan neler öğreniyorum, o da benden neler öğreniyor. Hafta geçmeden bizdeler.”

Ünver çalıştığı kütüphanelerde —dikkati ve onu yanıltmayan hafıza— sı sayesinde— birçok yanlış da tespit etmiştir. Tunçay’a şöyle yazar: “Nitekim Metropolitan’da gördüm. Bir dâne hakiki Yakub Kur’ân-ı Kerîm’ini böyle buldum. Velhasıl gözümünden bir şey kaçmıyor. Bazı yanlışlıkları bildirdim. Bir kısmını yanımda düzelttiler. Artık ötesini bilmem.”³⁵ “Columbia Üniversitesi’nde birkaç Türk cildi de bulunan kitap ciltleri sergisini gezdim. Orada üç mühim yanlış buldum. Memur hanımı çağırdık. Üzerini açtırdım. Etiketlerini düzelttirdim.”³⁶ Hocası Necmettin Okyay’a benzer şekilde, bir askerî müzede Arap-Acem okları diye sergilenen okların bazılarının Türk oku çıktığını ve yanlış tasniflerini düzelttirdiğini anlatır.³⁷

ÇEŞİTLİ KÜTÜPHANELERDE AÇILAN SERGİLER

Ünver kendisiyle yapılan söyleşide “Avrupa’da ve Amerika’da her fırsattan faydalanarak sergiler açtım...Türk Sanat Tarihi Sergisi... Ve bunlar çok tutuldu. 62 tane yalnız Birleşik Amerika’da açtım.”³⁸ der.

24 Şubat 1959 tarihli mektubunda sergi hazırlıklarını ve açılış günü olanları Rauf Bey’le şöyle paylaşır: “Yine Public Library’de sergi vaktine kadar çalıştım... Sergi saat üçte gazetecilere açıldı. Resimler aldılar falan. Sergiyi kuran müessese çoğunu

renkli aldı. Saat altıda davetliler geldi...Bizim nelerimiz varmış; Amerika’ya bilhassa Sultan Hamîd zamanında Ermeniler vasıtasıyla hepsi gelmiş. Rumlar da getirmiş. Gelenler de almış. Her yer dolu mu dolusu...Sen uykuda-sın ben daha eve gidiyorum. Ortalık aydınlık değil, 6’ya doğru akşam oluyor. Kütüphane neden dönüyorum. Benim sergi hummalı bir surette hazırlanıyor. Kütüphane bir âlem... Dün bu maksadla Free Library’de tam 4 saat meşgul oldum. Şimdi orası 8 Desembrda benim san’at eserlerimden ibaret bir sergi açacak... şart koştum, sizin kütüphanede nefis Türk Kur’ân ve meâlleri de teşhire konacak dedim. Peki dediler. Dün onları da ayırdım. Kiminin kabı, kiminin başı, kiminin imza sahifesi... Hele bir kap var, benim Yâsîn kabı gibi. Yûsuf-i Mısırî’nin veya talebesinden birisinin. Görme... Zira ben bunu hatırlarına getirmesem bir daha onları kim ayırır da teşhir eder? Görüp görecekları rahmet bu...”

AMERİKA DÖNÜŞÜNDE ‘AMERİKA’DA TÜRK ESERLERİ SERGİSİ’

26 Şubat 1959 tarihli mektubunda İstanbul’a döndüğünde çalışmalarını, topladıklarını sanatseverlerle paylaşmak için açacağı sergiden bahseder: “İlk defterlerde neler neler yok. Burada hiçbir ân boş durmadığımın da inşâallah bir şâhid-i âdili olacak ve Amerika’dan avdetle inşâallah açacağım “Amerikan Hayatım Sergisi”nde yerini alacak. Çok malzeme var deyip geçme.”

Nitekim Ünver, 1 Aralık 1959 tarihinde Tıp Tarihi Enstitüsünde ‘Amerika’da Türk Eserleri Sergisi’ni açar. Rauf Bey de sergiye katılanlar arasındadır ve sergi defterine şunları yazmıştır: “Amerikadaki Türk zevk ve inceliği örneklerini bize de göstermek imkanını bulan muhterem hocama minnet ve teşekkürler. R.Tunçay”.

NOTLAR

- 1 Gülbün Mesara Ünver, A. Süheyl Ünver ve “Hayrülhalefi” Rauf Tunçay. *Rauf Tunçay: Bir Sanatçının Mirası*, İON Yayınları, 2021, s. 14.
- 2 Ünver’den Tunçay’a gelen 3.12.1958 tarihli mektup.
- 3 Mesara, a.g.e., s. 15.
- 4 Rauf Tunçay hakkındaki kitabımızın ilham kaynağı olan Tunçay’a ait arşiv, eskizler, çizimler, fotoğraflar, hat, minyatür, bezeme ve grafik çalışmaları, mektuplar ve el yazısı notlar içeren yaklaşık 2 bin belgeden oluşmaktadır. Süheyl Ünver’in 15 ay kaldığı Amerika’dan Rauf Tunçay’a gönderdiği (6 tanesi New York’tan, 7 tanesi Philadelphia’dan) 13 mektup arşivin en önemli parçalarındandır. Lokman Coşkun ve F. Selim Ramazanoğlu, *Rauf Tunçay: Bir Sanatçının Mirası*, İON Yayınları, 2021, s. 7-51.
- 5 Rauf Tunçay, “Vesikaların Işığında Süsleme Sanatkarlarımız”, *Türk Kültürü Dergisi*, C 3, Sayı 27, 1965. s.197-200.
- 6 Süheyl Ünver, *Tarihte 50 Türk Yemeği*, Tıp Tarihi Enstitüsü, 1948. s. III.
- 7 Ünver’den Tunçay’a gelen 23.10.1958 tarihli mektup (RTA).
- 8 Ünver’den Tunçay’a gelen 24.12.1959 tarihli mektup (RTA).
- 9 Ünver’den Tunçay’a gelen 6.12.1958 tarihli mektup (RTA).
- 10 Ünver’den Tunçay’a gelen 24.2.1959 tarihli mektup (RTA).
- 11 Ünver’den Tunçay’a gelen 26.2.1959 tarihli mektup (RTA).
- 12 Ünver’den Tunçay’a gelen 24.2.1959 tarihli mektup (RTA).
- 13 Albert Gabriel (1883-1972) Türk hükümetinin davetiyle geldiği Türkiye’de öğretim üyeliği, Arkeoloji Enstitüsü müdürlüğü yapan Fransız mimar, arkeolog, tarihçi ve yazardır.
- 14 Ünver’den Tunçay’a gelen 27.9.1958 tarihli mektup (RTA).
- 15 Morgan Kütüphanesi hayırsever Morgan ailesi tarafından 1924 yılında halka açılır.
- 16 Süheyl Ünver, *Sevakib-i Menakib, Mevlana’dan Hatıralar*, Organon Yayınları, 1973, s.VII
- 17, 18 Ünver’den Tunçay’a gelen 6.3.1959 tarihli mektup (RTA).
- 19 Ahmet Güner Sayar, A. Süheyl Ünver: *Hayatı, Şahsiyeti ve Eserleri 1898-1986*, Ötüken, İstanbul, 2011, s. 394-395.
- 20 Ünver’den Tunçay’a gelen 21.7.1959 tarihli mektup (RTA).
- 21 Ünver’den Tunçay’a gelen 26.2.1959 tarihli mektup (RTA).
- 22 Ünver’den Tunçay’a gelen 23.10.1958 tarihli mektup (RTA).
- 23 Ünver’den Tunçay’a gelen 18.1.1959 tarihli mektup (RTA).
- 24 Philadelphia’da bir halk kütüphanesi mahiyetinde olan Free Library’nin The West Oak Lane şubesi 1957’de açılmıştır.
- 25 Sayar, a.g.e., s. 400.
- 26 Ünver’den Tunçay’a gelen 24.2.1959 tarihli mektup (RTA).
- 27 Ünver’den Tunçay’a gelen 18.1.1959 tarihli mektup (RTA).
- 28 Ünver’den Tunçay’a gelen 20.2.1959 tarihli mektup (RTA).
- 29 Süheyl Ünver, *Islamic Manuscripts in the Columbia Libraries*, Columbia Library Columns, Nov 1958, vol VIII, Number 1.
- 30 Amerika’da Kırkambarname, Washingtonname ve Raufname vb. isimli defterler yazmıştır. Raufname, Ünver’in Tunçay’a adadığı ilginç bir defterdir. Ünver peyderpey Tunçay’a gönderdiği bu kurgu yazı serisiyle vatan hasretini gidermekte ve hocalarını, dostlarını Rauf Bey ile beraber yad etmektedir. Bu defter hakkında bkz. “Rauf Tunçay: Bir Sanatçının Mirası”, s. 78-81.
- 31 Ünver’den Tunçay’a gelen 3.12.1958 tarihli mektup (RTA).
- 32 Ünver’den Tunçay’a gelen 18.1.1959 tarihli mektup (RTA).
- 33 Ünver’den Tunçay’a gelen 21.7.1959 tarihli mektup (RTA).
- 34 Ünver’den Tunçay’a gelen 3.12.1958 tarihli mektup (RTA).
- 35 Ünver’den Tunçay’a gelen 23.10.1958 tarihli mektup (RTA).
- 36 Ünver’den Tunçay’a gelen 26.2.1959 tarihli mektup (RTA).
- 37 Sayar, a.g.e., s. 395.
- 38 Abdi İpekçi, “Türk Süsleme Sanatı”, *Milliyet* gazetesi, 7 Şubat 1972.

(RTA: Rauf Tunçay Arşivi).